

Верховний
Суд

ОГЛЯД

постанов Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, прийнятих у справах про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків

Рішення, внесені до ЄДРСР за листопад 2020 року – червень 2021 року

Зміст

1. Питання, пов'язані з банкрутством підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію 4
2. Питання, пов'язані з банкрутством підприємств, які не підлягають приватизації 16

Перелік уживаних скорочень

ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ФДМУ	– Фонд державного майна України

1. Питання, пов'язані з банкрутством підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію

Вимога частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" щодо припинення (закриття) провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 % акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника, є імперативною, самостійно застосовується у передбачених нею випадках у справах про банкрутство, не узалежнюють обов'язковість припинення провадження у справі про банкрутство від наявності будь-яких умов та є достатньою правовою підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство.

Для прийняття рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 названого Закону на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація), необхідним і достатнім є лише встановлення судом за поданими сторонами доказами у справі обставин належності державі Україна прямо або опосередковано більше ніж 50 % акцій (часток) цього боржника та чинності (на час ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого компетентним органом рішення про приватизацію боржника

ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС розглянув касаційну скаргу Особа-1 на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 06.08.2020 у справі № 5017/2833/2012 про банкрутство ДП "Одеський спеціальний науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут" і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 02.10.2012 порушено провадження у справі про банкрутство ДП "Одеський спеціальний науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут", введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Ухвалою зазначеного суду від 13.12.2012 визнано Управління Пенсійного фонду України у Київському районі м. Одеси кредитором з грошовими вимогами до боржника на суму 575 181,96 грн, введено процедуру розпорядження майном боржника, розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Фоменко М. С.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 19.09.2013 введено процедуру санації, керуючим санацією призначено керівника підприємства Дунаєвського В. І.

Ухвалою цього суду від 03.03.2016 затверджено План санації, який був схвалений зборами кредиторів (протокол від 18.08.2015) та погоджений 14.01.2016 Міністерством економічного розвитку і торгівлі України.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 10.09.2019 призначено керуючим санацією арбітражного керуючого Дарієнка В. Д.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 27.05.2020 у задоволенні клопотань ФДМУ про зупинення розгляду клопотання ФДМУ та клопотань інших учасників у справі про закриття справи відмовлено; заяви громадянина Особа-1 про припинення провадження у справі, громадянина Особа-2 про закриття провадження у справі та ФДМУ – про припинення провадження у справі задоволено; провадження у справі припинено.

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 06.08.2020 ухвалу Господарського суду Одеської області від 27.05.2020 скасовано, справу направлено для подальшого розгляду до Господарського суду Одеської області.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням скаржник звернувся до КГС ВС з касаційною скаргою, в якій просив постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 06.08.2020 скасувати, а ухвалу Господарського суду Одеської області від 27.05.2020 залишити в силі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи судові рішення апеляційного господарського суду та залишаючи в силі ухвалу суду першої інстанції, зазначив таке.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ухвала про порушення справи про банкрутство була прийнята 02.10.2012, постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури прийнято не було, справа перебувала на стадії санації.

Ураховуючи норми розділу X "Прикінцеві та перехідні" положення Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI, у цьому випадку застосуванню підлягає Закон про банкрутство в редакції, що діяла до 19.01.2013.

Відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна", який регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації державного і комунального майна та майна, що належить Автономній Республіці Крим, справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство таких підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Зважаючи на наведений порядок нормотворення, що відбувся у зв'язку з внесенням змін до Закону про банкрутство, суд дійшов висновку, що положення пункту 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство не є самостійною підставою для припинення/закриття провадження у справі

про банкрутство, оскільки зазначений розділ доповнений цим пунктом згідно з пунктом 10 розділу V "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" з метою реалізації норми частини п'ятої статті 12 цього Закону.

Тому норма частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" самостійно застосовується у передбачених нею випадках у справах про банкрутство та є окремою правовою підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство в розумінні пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство стосовно боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Підсумовуючи викладене, суд дійшов висновку, що господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" (окремо або разом з нормою пункту 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство) щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація).

Отже, ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС дійшов висновків, що положення частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" є безумовними та не узалежнюють обов'язковість припинення провадження у справі про банкрутство в залежність від наявності будь-яких умов.

Для прийняття рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" необхідним і достатнім є лише встановлення судом, на підставі поданих сторонами доказів у справі, обставин належності державі Україна прямо або опосередковано акцій (частки) цього боржника, що перевищує 50 %, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого ФДМУ стосовно боржника рішення про приватизацію.

Винятком з цього правила є боржники, що ліквідуються за рішенням власника.

Господарськими судами попередніх інстанцій під час розгляду цієї справи встановлено, що ФДМУ було прийнято рішення (наказ від 03.12.2019 № 1228)

про приватизацію єдиного майнового комплексу ДП "Одеський спеціальний науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут".

Керуючим санацією надано статут державного підприємства (в редакції від 28.02.2020), п.1.1 якого викладено так: ДП "Одеський спеціальний науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут" є державним унітарним підприємством, що діє як державне комерційне підприємство, засноване на державній власності та належить до сфери управління ФДМУ.

Ці обставини, а саме те, що на час прийняття Господарським судом Одеської області ухвали від 27.05.2020 боржник був унітарним державним підприємством, щодо якого було чинним рішення про приватизацію, були встановлені за результатами дослідження та оцінки належних і допустимих доказів судами попередніх інстанцій.

Ураховуючи наведене, за існування доказів прийняття та чинності рішення про приватизацію державного підприємства, керуючись імперативними приписами частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна", господарський суд першої інстанції дійшов правомірного висновку про наявність підстав для закриття/припинення провадження у справі № 5017/2833/2012.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.01.2021 у справі № 5017/2833/2012 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94764191>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановах КГС ВС від 27.01.2021 у справі № 908/503/17, від 17.02.2021 у справі № 23/448-б.

Положення пункту 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство не є самостійною підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство, оскільки зазначений розділ доповнений названим пунктом згідно з пунктом 10 розділу V "Прикінцеві і перехідні положення" Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" з метою реалізації норми частини п'ятої статті 12 цього Закону.

Норма частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" самостійно застосовується у передбачених нею випадках у справах про банкрутство та є окремою правовою підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство в розумінні пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство стосовно боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію

КГС ВС розглянув касаційну скаргу заступника прокурора міста Києва та ФДМУ на постанову Північного апеляційного господарського суду від 16.05.2019 та ухвалу Господарського суду міста Києва від 07.02.2019 (в частині відмови у задоволенні клопотання ФДМУ про припинення провадження) у справі № 23/448-б

про банкрутство ВАТ "Науково-дослідне медичне об'єднання "Діалір" і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 18.09.2007 за заявою Управління Пенсійного фонду України в Деснянському районі міста Києва порушено провадження у справі про банкрутство ВАТ "Науково-дослідне медичне об'єднання "Діалір", введено мораторій на задоволення вимог кредиторів та процедуру розпорядження майном боржника.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 03.12.2014 задоволено клопотання голови комітету кредиторів боржника, припинено процедуру розпорядження майном та повноваження розпорядника майна боржника арбітражного керуючого Куделі М. О., введено процедуру санації боржника ВАТ "Науково-дослідне медичне об'єднання "Діалір", керуючим санацією призначено арбітражного керуючого Куделю М. О.

16.03.2018 до Господарського суду міста Києва надійшло клопотання ФДМУ про припинення провадження у справі.

Подане клопотання було обґрунтоване тим, що ФДМУ щодо ВАТ "Науково-дослідне медичне об'єднання "Діалір", розмір частки державної власності у статному капіталі якого становить 95,57 відсотків, прийнято рішення про приватизацію.

Правовою підставою для припинення провадження у справі зазначено пункт 4-3 розділу Х "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство та частину п'яту статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна".

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 23.04.2018, залишеною без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 26.06.2018, клопотання ФДМУ про припинення провадження у справі задоволено, провадження у справі закрито.

Постановою КГС ВС від 16.08.2018 скасовано постанову Київського апеляційного господарського суду від 26.06.2018 та ухвалу Господарського суду міста Києва від 23.04.2018, справу в частині розгляду клопотання ФДМУ про припинення провадження у справі направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 07.02.2019 за результатами нового розгляду в задоволенні клопотань ФДМУ про припинення провадження у справі та відділу примусового виконання рішень УДВС ГТУЮ у місті Києві від 18.10.2018 про звернення стягнення на майно ВАТ "Науково-дослідне медичне об'єднання "Діалір" відмовлено; задоволено клопотання керуючого санацією боржника і продовжено строк процедури санації у справі та повноваження керуючого санацією боржника арбітражного керуючого Куделі М. О.; зобов'язано керуючого санацією боржника надати суду на затвердження план санації боржника із внесеними змінами у зв'язку з продовженням строку процедури санації у справі; залишено без задоволення клопотання Міністерства охорони

здоров'я України від 26.11.2018 про витребування доказів; залишено без задоволення клопотання ТОВ "Будова-центр-1" від 06.02.2019.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 16.05.2019 ухвалу Господарського суду міста Києва від 07.02.2019 в частині відмови у задоволенні клопотання ФДМУ про припинення провадження у справі залишено без змін.

За висновками судів попередніх інстанцій, провадження у справі було порушено 18.09.2007, тобто в редакції Закону про банкрутство до 19.01.2013, яка не містить положень про закриття провадження у справі.

Не погоджуючись із зазначеними судовими рішеннями, заступник прокурора міста Києва та ФДМУ звернулися до КГС ВС з касаційними скаргами, в яких просили їх скасувати в частині відмови у задоволенні клопотання ФДМУ про припинення провадження у справі та ухвалити нове рішення про задоволення клопотання і припинення провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи частково судові рішення та передаючи справу в скасованій частині на новий розгляд до Господарського суду міста Києва, зазначив таке.

21.10.2019 введено в дію КУзПБ, пунктом 4 Прикінцевих та перехідних положень якого встановлено, що з дня введення в дію цього Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень цього Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, крім справ про банкрутство, які на день введення в дію цього Кодексу перебувають на стадії санації, провадження в яких продовжується відповідно до Закону про банкрутство.

Згідно з пунктом 1-1 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство від 22.12.2011 № 4212-VI положення цього Закону застосовуються господарськими судами під час розгляду справ про банкрутство, провадження в яких порушено після набрання чинності цим Законом. Положення цього Закону, що регулюють ліквідаційну процедуру, застосовуються господарськими судами під час розгляду справ про банкрутство, провадження у яких порушено до набрання чинності цим Законом, якщо на момент набрання ним чинності господарським судом не було прийнято постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що ухвала про порушення справи про банкрутство ВАТ "Науково-дослідне медичне об'єднання "Діалір" постановлена 18.09.2007, справа перебувала на стадії санації.

Ураховуючи норми розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство від 22.12.2011 № 4212-VI, у цьому випадку застосуванню підлягав Закон про банкрутство в редакції, що діяла до 19.01.2013.

Предметом цього судового розгляду є клопотання ФДМУ про припинення провадження у справі на підставі пункту 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні

положення" Закону про банкрутство та частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна".

Колегія суддів звернулася до правових висновків ВС, викладених у пунктах 9.4–9.7 постанови судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС від 12.11.2019 у справі № 10/1106, щодо наявності чи відсутності підстав для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство у зв'язку з рішенням про приватизацію боржника.

Відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна", який регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації державного і комунального майна та майна, що належить Автономній Республіці Крим, справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство таких підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Отже, урахувавши наведений порядок нормотворення, що відбувся у зв'язку з внесенням змін до Закону про банкрутство, суд дійшов висновку, що пункт 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство не є самостійною підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство, оскільки зазначений розділ доповнений названим пунктом згідно з пунктом 10 розділу V "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" з метою реалізації норми частини п'ятої статті 12 цього Закону.

Тож норма частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" самостійно застосовується у передбачених нею випадках у справах про банкрутство та є окремою правовою підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство в розумінні пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство стосовно боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Підсумовуючи викладене, суд дійшов висновку, що господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" (окремо або разом з нормою пункту 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство) щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного

підприємства – боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація).

Отже, для прийняття рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" необхідним і достатнім є встановлення судом за поданими сторонами доказами у справі обставин належності державі Україна прямо або опосередковано акцій (часток) цього боржника, що перевищують 50 %, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію.

Винятком з цього правила є боржники, що ліквідуються за рішенням власника.

Аналогічний правовий висновок підтриманий судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС у постанові від 20.01.2021 у справі № 5017/2833/2012.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.02.2021 у справі № 23/448-б можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95170161>.

Для прийняття рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» необхідним і достатнім є встановлення судом за поданими сторонами доказами у справі обставин належності державі Україна прямо або опосередковано акцій (часток) цього боржника, що перевищують 50 %, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "Ферромет 1" на постанови Північно-західного апеляційного господарського суду від 23.12.2020 у справі № 924/855/20 про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр" і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

16.07.2020 до Господарського суду Хмельницької області надійшла заява ТОВ "Ферромет 1" до ДП "Нігинський кар'єр" про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Ухвалою Господарського суду Хмельницької області від 30.09.2020 відкрито провадження у справі за заявою кредитора ТОВ "Ферромет1" про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр", введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, призначено розпорядником майна ДП "Нігинський кар'єр" арбітражного керуючого Юринця А. В.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 23.12.2020 апеляційну скаргу ФДМУ та апеляційну скаргу ДП "Нігинський кар'єр" задоволено, ухвалу Господарського суду Хмельницької області

від 30.09.2020 скасовано. Ухвалено нове рішення, яким у відкритті провадження у справі про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр" відмовлено.

Ухвалою Господарського суду Хмельницької області від 13.10.2020 клопотання кредитора ТОВ "Ферромет 1" від 12.10.2020 про забезпечення вимог кредиторів задоволено.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 23.12.2020 апеляційну скаргу Державної служби геології та надр України задоволено, ухвалу Господарського суду Хмельницької області від 13.10.2020 скасовано, ухвалено нове рішення, яким у задоволенні клопотання кредитора ТОВ "Ферромет 1" від 12.10.2020 про забезпечення вимог кредиторів відмовлено.

Не погоджуючись з постановами Північно-західного апеляційного господарського суду від 23.12.2020 про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр" та від 23.12.2020 про відмову в задоволенні клопотання кредитора ТОВ "Ферромет 1" від 12.10.2020 про забезпечення вимог кредиторів, ТОВ "Ферромет 1" звернулося до КГС ВС з вимогою про скасування зазначених постанов та залишення в силі ухвал Господарського суду Хмельницької області від 30.09.2020 та від 13.10.2020.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи оскаржувані постанови апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Згідно із частиною першою статті 35 КУзПБ, у разі відсутності підстав для відмови у прийнятті, залишення без руху або для повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство господарський суд приймає заяву до розгляду, про що не пізніше п'яти днів з дня її надходження постановляє ухвалу.

Частиною другою наведеної норми встановлено, що підготовче засідання суду проводиться не пізніше 14 днів з дня постановлення ухвали про прийняття заяви про відкриття провадження у справі, а за наявності поважних причин (здійснення сплати грошових зобов'язань кредиторам тощо) – не пізніше 20 днів.

Відповідно до частин першої та другої статті 39 КУзПБ перевірка обґрунтованості вимог заявника, а також з'ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюються господарським судом у підготовчому засіданні, яке проводиться в порядку, передбаченому цим Кодексом. У підготовчому засіданні господарський суд розглядає подані документи, заслуховує пояснення сторін, оцінює обґрунтованість заперечень боржника, вирішує інші питання, пов'язані з розглядом справи.

За результатами розгляду заяви про відкриття провадження у справі та відзиву боржника господарський суд постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі або відмову у відкритті провадження у справі (частина п'ята статті 39 КУзПБ).

Отже, завдання підготовчого засідання господарського суду у справі про банкрутство полягає у перевірці обґрунтованості заяви кредитора або боржника щодо наявності ознак неплатоспроможності, а заяви боржника –

загрози його неплатоспроможності. Крім того, господарський суд перевіряє правовий статус боржника та відсутність перешкод для відкриття провадження у справі про банкрутство. Предметом підготовчого засідання є з'ясування наявності підстав, які надають кредиторі чи боржнику можливість ініціювати відкриття провадження у справі про банкрутство, тобто ознак загрози неплатоспроможності та виникнення обставин неплатоспроможності боржника.

Як вбачається з матеріалів справи, у липні 2020 року ТОВ "Ферромет 1" звернулося до Господарського суду Хмельницької області із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр".

За результатами розгляду у підготовчому засіданні заяви ТОВ "Ферромет 1" ухвалою Господарського суду Хмельницької області від 30.09.2020 відкрито провадження у справі про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр".

Суд не взяв до уваги доводи боржника про те, що відповідно до пункту 2 розділу III Закону України "Про визнання таким, що втратив чинність Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" у справах про банкрутство державних підприємств, у тому числі казенних підприємств, або акціонерних товариств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, не застосовуються судова процедура санації, крім тих, що задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, та судова процедура ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Суд констатував, що частка державної власності у статутному капіталі боржника становить 100 %, однак визнав посилання боржника на норми зазначеного Закону передчасними, оскільки відповідним нормативним актом не встановлена заборона саме відкриття проваджень у справах про банкрутство державних підприємств, а лише на процедури санації та/або ліквідації.

Суд першої інстанції зазначив, що ініціюючий кредитор звернувся до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство до видання ФДМУ наказу від 14.08.2020 № 1356, яким прийнято рішення про приватизацію єдиного майнового комплексу ДП "Нігинський кар'єр", а тому норма частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" самотійно не застосовується та не є достатньою правовою підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство в розумінні пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство стосовно боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань ДП "Нігинський кар'єр" за своєю організаційно-правовою формою є державним підприємством.

Пунктом 10 Положення про порядок передачі об'єктів права державної власності, затвердженого постановою КМУ від 21.09.1998 № 1482, визначено, що право на управління об'єктом передачі виникає з дати підписання акта приймання-передачі.

Як встановлено судом апеляційної інстанції, відповідно до акта приймання-передачі від 20.12.2019 цілісний майновий ДП "Нігинський кар'єр" передано зі сфери Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України до сфери управління ФДМУ.

Наказом ФДМУ від 13.08.2020 № 1346 "Про внесення змін до наказу Фонду державного майна України від 28.12.2019 № 1574 "Про затвердження переліків об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2020 році" (із змінами) прийнято рішення про внесення єдиного майнового комплексу ДП "Нігинський кар'єр" до Переліку єдиних майнових комплексів державних підприємств і їх структурних підрозділів, у тому числі тих, що передані в оренду, які підлягають приватизації в 2020 році.

Згідно з наказом ФДМУ від 14.08.2020 № 1356 прийнято рішення про приватизацію єдиного майнового комплексу ДП "Нігинський кар'єр".

Установивши зазначені обставини, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про наявність правових підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр".

КГС ВС визнав правомірним висновок суду апеляційної інстанції про наявність правових підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство ДП "Нігинський кар'єр".

Відповідно до частини першої статті 2 КУзПБ провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України.

Згідно із частиною п'ятою статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна", який регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації державного і комунального майна та майна, що належить Автономній Республіці Крим, справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення.

Імперативна норма частини п'ятої статті 12 зазначеного Закону може бути самостійно застосована у передбачених нею випадках у справах про банкрутство та є достатньою правовою підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство стосовно боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Для ухвалення рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" необхідним

і достатнім є встановлення судом за поданими сторонами доказами у справі обставин належності державі Україна прямо або опосередковано акцій (часток) цього боржника, що перевищують 50 %, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію.

Подібні правові висновки щодо застосування господарськими судами у справах про банкрутство частини п'ятої статті 12 названого Закону викладені судовою палатою для розгляду справ про банкрутство КГС ВС, зокрема у постановах від 12.11.2019 у справі № 10/1106, від 20.01.2021 у справі № 5017/2833/2012.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.03.2021 у справі № 924/855/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96172674>.

2. Питання, пов'язані з банкрутством підприємств, які не підлягають приватизації

Якщо за час, протягом якого тривала процедура санації, відновлення платоспроможності боржника за допомогою існуючого механізму банкрутства не відбулося, вимог кредиторів задоволено не було, як і не було укладено мирової угоди, яка була б затверджена господарським судом, то процедура санації може завершитися закриттям провадження у справі про банкрутство із застосуванням пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України як така, що позбавляє можливості досягнення легітимної мети Закону про банкрутство

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на ухвалу Господарського суду Харківської області від 06.08.2020 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 05.10.2020 у справі № Б-7732/2-25 про банкрутство Харківського обласного Державного підприємства по агрохімічному забезпеченню сільського господарства "Облагрохімія" і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 03.06.2002 порушено провадження у справі про банкрутство Харківського обласного Державного підприємства по агрохімічному забезпеченню сільського господарства "Облагрохімія".

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 23.10.2003 введено процедуру санації та встановлено термін її проведення до 01.11.2003.

Ухвалами цього суду від 18.08.2004 затверджено план санації боржника, який передбачав задоволення вимог кредиторів залученим інвестором, та від 08.02.2005 продовжено строк дії процедури санації до 01.05.2005.

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 06.08.2020 провадження у справі було закрито, мораторій, введений ухвалою суду від 03.06.2002, скасовано.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 05.10.2020 ухвалу Господарського суду Харківської області від 06.08.2020 залишено без змін.

Не погоджуючись із зазначеними судовими рішеннями Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України звернулося до КГС ВС зі скаргю, в якій просило їх скасувати, а справу повернути для подальшого розгляду до суду першої інстанції.

Обґрунтовуючи наявність підстав для касаційного оскарження, скажник, зокрема, посилався на те, що суди попередніх інстанцій дійшли передчасного висновку про необхідність закриття провадження у справі, оскільки відповідну процедуру санації було розпочато до набрання законної сили Законом України "Про визнання таким, що втратив чинність Закон України "Про перелік об'єктів

права державної власності, що не підлягають приватизації", а норми цього Закону не встановлюють можливості припинення уже застосованої процедури санації та закриття з цих підстав провадження у справі про банкрутство.

Скаржник переконував, що закриття провадження у справі про банкрутство без відповідного рішення комітету кредиторів згідно з вимогами статті 21 Закону про банкрутство (в редакції Закону України № 2343-XII, до внесення змін Законом України від 22.12.2011 № 4212-VI) порушувало права кредиторів та ставило під сумнів мету закону.

Крім того, скаржник вважав, що стаття 231 ГПК України містить вичерпний перелік підстав для закриття провадження у справі про банкрутство, серед яких немає визначеної судом першої інстанції підстави для закриття провадження у цій справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи оскаржувані судові рішення без змін, зазначив таке.

Пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) учасником якої є Україна, визначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Європейський суд з прав людини у рішенні у справі "Сюрмелі проти Німеччини" від 08.06.2006 визнав порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції тривалість судового провадження, яке продовжувалося у судах понад 16 років, та відсутність ефективних засобів оскарження затяжного характеру триваючого розгляду цивільної справи в національному законодавстві Німеччини.

Згідно зі статтею 17 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" суди застосовують при розгляді справ практику Європейського суду з прав людини як джерело права.

Беручи до уваги те, що провадження у справі № Б-7732/2-25 тривало вже понад 12 років на стадії процедури санації, комітетом кредиторів та боржником мирової угоди укладено не було, а також те, що чинний у справі про банкрутство мораторій упродовж тривалого часу забороняв задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом і гарантування правової певності кредиторів, вимоги яких визнані судом, включені до реєстру згідно з ухвалою попереднього засідання у справі про банкрутство і не могли бути задоволені понад три роки через дію мораторію у справі про банкрутство, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про закриття провадження у цій справі відповідно до загальних процесуальних норм (пункт 2 частини першої статті 231 ГПК України) та статті 6 Конвенції.

Предметом провадження у справі про банкрутство є досягнення легітимної мети, визначеної Законом про банкрутство, яким встановлено умови і порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його

банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів.

Слід зазначити, що "відсутність предмета спору" в розумінні пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта). Отже, процедура санації може завершитися закриттям провадження у справі про банкрутство із застосуванням пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України як така, що позбавляє можливості досягнення легітимної мети Закону про банкрутство, оскільки за весь час, поки тривала процедура санації, відновлення платоспроможності боржника за допомогою існуючого механізму банкрутства не відбулося, вимог кредиторів задоволено не було, щодо боржника не було укладено мирової угоди, яка була б затверджена господарським судом (близька за змістом правова позиція викладена у постанові судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 10.12.2019 у справі № 906/1290/15).

КГС ВС також звернув увагу на те, що відповідно до норм чинного КУзПБ неможливим є завершення процедури банкрутства шляхом укладення мирової угоди у справі про банкрутство. Крім того, Законом України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" встановлено законодавче обмеження в застосуванні процедури ліквідації державного підприємства.

Зважаючи на викладене, КГС ВС дійшов висновку, що в разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство суд має право застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення права на справедливий суд в розумінні строків розгляду справи і забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження (правова позиція, викладена у постанові ВС від 12.12.2019 у справі № 923/382/14).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.12.2020 у справі № Б-7732/2-25 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93589322>.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові КГС ВС від 30.03.2021 у справі № 24-7/210-05-8241.

У разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство суд, вирішуючи питання про наявність/відсутність підстав для закриття провадження у справі, може застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення права на справедливий суд в розумінні строків розгляду справи і забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної

академії аграрних наук України" на ухвалу Господарського суду Запорізької області від 23.08.2019 та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 27.02.2020 у справі № 908/503/17 про банкрутство ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Запорізької області від 02.04.2019 відкрито провадження у справі про банкрутство ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України", визнано безспірні грошові вимоги ТОВ "Торговий Дім Укראгропром" до боржника у розмірі 3 075 049,39 грн основного боргу та 73 080,00 грн судового збору, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, введено процедуру розпорядження майном боржника, призначено розпорядником майна арбітражного керуючого Балева О. О.

Ухвалою Господарського суду Запорізької області від 23.08.2019, залишеною без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 27.02.2020, у задоволенні клопотання ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" про закриття провадження у справі відмовлено, заяву арбітражного керуючого Балевої О. О. про дострокове припинення повноважень розпорядника майна боржника задоволено, повноваження арбітражного керуючого Балевої О. О. припинено, розпорядником майна боржника призначено арбітражного керуючого Сиротенка О. О.

Не погоджуючись із зазначеними судовими рішеннями ДП, "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" звернулося до КГС ВС із касаційною скаргою з проханням скасувати їх та направити справу на новий розгляд до місцевого господарського суду для вирішення питання про закриття провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи оскаржувані судові рішення та направляючи справу на новий розгляд, зазначив таке.

Ухвалюючи оскаржувані рішення, суди виходили з того, що боржником не доведено належними та допустимими доказами в порядку статей 74, 76, 77, 80 ГПК України прийняття щодо ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" рішення про приватизацію у порядку, встановленому статтею 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна".

Водночас скаржник переконував, що за інформацією з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також відповідно до виписки з реєстру юридичних осіб, боржник є державним підприємством зі 100-відсотковою часткою держави в особі засновника –

Національної академії аграрних наук України. Між тим, на думку скаржника, судами взагалі не було взято до уваги наведену обставину, хоча вона була неодноразово досліджена в попередніх судових засіданнях, чим порушено вимоги статті 96 Закону про банкрутство.

Так, частиною четвертою статті 96 Закону про банкрутство визначено, що положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Згідно із частиною третьою статті 214 ГК України до державних підприємств, які відповідно до закону не підлягають приватизації, зазначені процедури застосовуються в частині санації чи ліквідації лише після виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Судові процедури санації та ліквідації щодо боржника, включеного до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» можуть бути здійснені тільки після виключення боржника з цього переліку.

Єдиним можливим завершенням процедури банкрутства такого боржника за законом, чинним на момент ухвалення рішення судом першої інстанції, було укладення мирової угоди у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном.

Отже, суд першої інстанції ухилився від з'ясування обставин наявності або відсутності підстав у цій справі щодо застосування зазначених норм та положень Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», чинного на момент ухвалення рішення судом першої інстанції, які встановлюють обмеження в застосуванні норм Закону про банкрутство щодо процедур санації чи ліквідації до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами державної власності та включені до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Водночас процедури банкрутства за приписами Закону про банкрутство мають строковий характер.

Згідно з пунктом 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство в інших випадках, передбачених законом.

Беручи до уваги, що провадження у справі про банкрутство ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" тривало майже два роки на стадії розпорядження майном, чинний у справі про банкрутство мораторій упродовж тривалого часу забороняв задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом і гарантування правової певності кредиторів, КГС ВС дійшов висновку, що суд першої інстанції ухилився від з'ясування питання

щодо наявності або відсутності підстав для закриття провадження у справі про банкрутство ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України", зокрема, відповідно до загальних процесуальних норм (пункт 2 частини першої статті 231 ГПК України) та статті 6 Конвенції.

Судова палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС зазначила, що «відсутність предмета спору» в розумінні пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта).

Зазначене не виключає можливості припинення предмета спору на підставі законодавчого припису, зокрема частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство (чинного на момент ухвалення ухвали місцевого господарського суду), яка обмежує здійснення процедури банкрутства підприємства, що не підлягає приватизації, щодо переходу до процедур санації та ліквідації. Отже, процедура розпорядження майном могла завершитися укладенням мирової угоди у справі про банкрутство або закриттям провадження у справі про банкрутство із застосуванням пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України.

Однак Закон України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" втратив чинність 20.10.2019 згідно із Законом України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" (розділ I Закону).

Відповідно до пункту 2 розділу III Закону України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" у справах про банкрутство державних підприємств, у тому числі казенних підприємств, або акціонерних товариств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, не застосовуються судова процедура санації, крім тих, що задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, та судова процедура ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Крім того, 21.10.2019 введено в дію КУзПБ, згідно з пунктом 4 Прикінцевих та перехідних положень якого подальший розгляд цієї справи про банкрутство здійснюється відповідно до цього Кодексу.

Підприємство боржника перебувало у процедурі розпорядження майном з 02.04.2019, за цей час відновлення платоспроможності боржника за допомогою існуючого механізму банкрутства не відбулося, вимоги кредиторів задоволені не були, щодо боржника не було укладено мирової угоди, яка була б затверджена господарським судом, а також не було з'ясовано питання наявності чи відсутності підприємства боржника у переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Водночас положення КУзПБ, на відміну від положень Закону про банкрутство, який втратив чинність з введенням в дію цього Кодексу, не передбачають можливості укладення мирової угоди у справі про банкрутство.

З огляду на те, що процедура розпорядження майном ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" тривала майже два роки, суд першої інстанції мав обов'язково дослідити та з'ясувати наведене у цій постанові, врахувати при вирішенні спору, що діючий у справі мораторій упродовж значного строку забороняв задоволення вимог кредиторів боржника, а безпідставне затягування процедури банкрутства на стадії розпорядження майном могло привести до порушення прав боржника, кредиторів та заподіяння додаткових витрат.

Апеляційний суд на вказані недоліки рішення суду першої інстанції уваги не звернув та не усунув їх. При цьому суд апеляційної інстанції припустився аналогічних порушень, не звернув уваги на приписи наведених вище норм, не дослідив усіх обставин, які входять до предмета доказування у цій справі, що є порушенням вимог статті 269 ГПК України.

Водночас при оцінці конкретних обставин справи суд має враховувати дотримання балансу інтересів як кредиторів, так і боржника при одночасному врахуванні вимог чинного законодавства. Судами першої та апеляційної інстанцій при розгляді заяви ДП "Дослідне господарство "Таврія" Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції Національної академії аграрних наук України" про закриття провадження у цій справі про банкрутство цього зроблено не було.

КГС ВС звернув увагу, що в разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство при вирішенні питання про наявність/відсутність підстав для закриття провадження у справі суд може застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення права на справедливий суд в розумінні строків розгляду справи і забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження (близькі за змістом висновки викладені у постановях КГС ВС від 21.11.2018 у справі № 910/3704/13, від 23.04.2019 у справі № Б-19/30-06).

Правова позиція щодо можливості закриття судами провадження у справах про банкрутство боржників – державних підприємств наведена в постанові ВС у складі суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС від 10.12.2019 у справі № 906/1290/15.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.01.2021 у справі № 908/503/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94865166>.

Аналогічна правова позиція викладена в постановях КГС ВС від 11.11.2020 у справі № 904/5628/19, від 09.12.2020 у справі № Б-7732/2-25, від 30.03.2021 у справі № 24-7/210-05-8241.

Ані положення Закону України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", ані положення КУзПБ не містять заборони (за наявності підстав) щодо відкриття провадження у справі про банкрутство підприємств – об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, та введення судової процедури розпорядження майном боржника

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 10.06.2020 та ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 19.12.2019 у справі № 904/5628/19 про банкрутство АТ «Науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут гірничорудного машинобудування з дослідним заводом» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 19.12.2019 відкрито провадження у справі за заявою ТОВ "ТЕРРА-ІНКОГНІТО" про визнання банкрутом АТ "Науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут гірничорудного машинобудування з дослідним заводом", визнано грошові вимоги ТОВ "ТЕРРА-ІНКОГНІТО" на суму 4 535 218,00 грн, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, введено процедуру розпорядження майном боржника, призначено розпорядником майна боржника арбітражного керуючого Ратинську С. В.

Постановою Центрального апеляційного господарського суду від 10.06.2020 ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 19.12.2019 залишено без змін.

Не погоджуючись із зазначеними судовими рішеннями, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України звернулося до КГС ВС із касаційною скаргою, в якій просило їх скасувати та постановити ухвалу, якою у відкритті провадження у справі відмовити.

Як убачається зі змісту касаційної скарги, доводи касаційної скарги полягали у передчасності відкриття провадження у справі, оскільки у боржника, на думку скаржника, було достатньо коштів для погашення кредиторської заборгованості, та необґрунтованості відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, який є об'єктом права державної власності та включений до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, у зв'язку з неможливістю його завершення із застосуванням спеціальних процедур банкрутства – санації чи ліквідації протягом трьох років з дня набрання чинності Законом України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації"».

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи судові рішення без змін, зазначив таке.

Відповідно до частини першої статті 2 КУзПБ провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України.

За частиною третьою статті 3 ГПК України судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Згідно з додатком 2 до Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" до зазначеного переліку включено, зокрема, АТ "Науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут гірничорудного машинобудування з дослідним заводом", 100 % акцій якого належать державі в особі Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

20.10.2019 набув чинності Закон України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", в пункті 2 розділу III "Прикінцеві та перехідні положення" якого визначено, що у справах про банкрутство державних підприємств не застосовуються судова процедура санації, крім тих, що задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, та судова процедура ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Тобто зазначеною нормою Закону щодо боржника, включеного до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, встановлено обмеження в застосуванні процедур санації чи ліквідації за винятком процедури санації щодо боржника, який належить до державних підприємств, які задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, а також винятком щодо процедури ліквідації – за умови здійснення ліквідації боржника за рішенням власника.

Ураховуючи викладене, КГС ВС погодився з доводами касаційної скарги про встановлені щодо боржника – об'єкта права державної власності, що не підлягає приватизації, обмеження в застосуванні процедур санації чи ліквідації.

Водночас ані положення вищенаведеного Закону України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", ані положення КУзПБ не містять заборони (за наявності підстав) щодо відкриття провадження у справі про банкрутство підприємств – об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, та введення судової процедури розпорядження майном боржника.

Суд відхилив доводи касаційної скарги щодо необґрунтованості відкриття провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосування санації чи ліквідації з огляду на відсутність обмежень щодо відкриття провадження у справі боржника, 100 % акцій якого належать державі, та закріплений нормами КУзПБ пріоритет відновлення платоспроможності боржника над його ліквідацією, оскільки такий пріоритет має на меті окрім задоволення вимог кредиторів також збереження сформованих та повноцінно функціонуючих суб'єктів господарювання і, як наслідок, збереження робочих місць тощо.

КГС ВС зазначив, що встановлення нормами КУзПБ судового контролю за процесом задоволення вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном гарантує дотримання прав як кредиторів, так і боржника задля надання йому можливості погасити вимоги кредиторів у процедурі розпорядження майном, досягнення процесуальної економії та запобігання повторному (неодноразовому) відкриттю провадження у справі про банкрутство боржника.

За відсутності такого контролю з боку суду в межах справи про банкрутство з підстав, зокрема, закриття провадження у справі про банкрутство кредитори (окремі кредитори) мають ризики незадоволення їх вимог повністю або частково внаслідок збільшення та накопичення заборгованості боржника (через припинення дії мораторію на задоволення вимог кредиторів тощо – частина восьма статті 41 КУзПБ) або внаслідок недобросовісної поведінки боржника – задоволення ним на власний розсуд (за власно визначеним пріоритетом) вимог окремих (окремого) кредитора, що не відбувається за умови судового контролю під час одночасного задоволення вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном у справі про банкрутство.

Водночас у разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство підприємств, які є об'єктами права державної власності та включені до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, до яких належить боржник у справі, неможливості завершення провадження із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство суд може застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом, гарантування правової певності кредиторів, забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження.

Правова позиція щодо можливості закриття судами провадження у справах про банкрутство юридичних осіб – підприємств, які є об'єктами державної власності та включені до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, наведена в постанові ВС у складі суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС від 10.12.2019 у справі № 906/1290/15, постанові КГС ВС від 07.10.2020 у справі № 917/1230/15.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.11.2020 у справі № 904/5628/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93005985>.

У Законі України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" відсутні норми, які б передбачали можливість повернення (переходу) у справах про банкрутство до іншої процедури у зв'язку із застосуванням пункту 2 розділу III "Прикінцеві та перехідні положення" цього Закону.

Установивши наявність законодавчого обмеження у застосуванні процедури санації та ліквідації державного підприємства, а також неможливість повернення провадження у справі про банкрутство до іншої процедури, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що провадження у справі підлягає закриттю, оскільки предмет спору відсутній

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 14.01.2021 та на ухвалу Господарського суду Одеської області від 15.10.2020 у справі № 24-7/210-05-8241 про банкрутство ДП "Чорноморський" і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 06.09.2005 порушено провадження у справі про банкрутство Військового радгоспу "Чорноморський", накладено арешт на його нерухоме майно.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 21.01.2008 введено процедуру санації боржника, керуючим санацією призначено арбітражного керуючого Лісеєва К. Ю., скасовано всі арешти та обмеження, накладені на майно та грошові активи боржника – Військового радгоспу "Чорноморський".

15.06.2020 до Господарського суду Одеської області надійшла заява Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України про закриття провадження у справі.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 15.10.2020 заяву Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України від 15.06.2020 про закриття провадження у справі задоволено, провадження у справі закрито.

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 14.01.2021 ухвалу Господарського суду Одеської області від 15.10.2020 про закриття провадження у справі про банкрутство залишено без змін.

Не погоджуючись з ухваленими судовими рішеннями, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України подало касаційну скаргу, в якій просило скасувати їх, у задоволенні заяви про закриття провадження у справі відмовити, а справу повернути до суду першої інстанції для подальшого розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи оскаржувані судові рішення без змін, зазначив таке.

21.10.2019 введено в дію КУзПБ, згідно з Прикінцевими та перехідними положеннями якого з дня введення в дію цього Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до цього Кодексу незалежно

від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, крім справ про банкрутство, які на день введення в дію цього Кодексу перебувають на стадії санації, провадження в яких продовжується відповідно до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом". Перехід до наступної судової процедури та подальше провадження у таких справах здійснюється відповідно до цього Кодексу.

Ураховуючи те, що провадження у справі порушено ухвалою суду від 06.09.2005, при розгляді цієї справи підлягають застосуванню норми Закону про банкрутство (в редакції Закону України № 2343-XII, до внесення змін Законом України від 22.12.2011 № 4212-VI, тобто в редакції до 19.01.2013).

Відповідно до частини першої статті 17 Закону про банкрутство санація вводить на строк не більше дванадцяти місяців. За клопотанням комітету кредиторів чи керуючого санацією або інвесторів цей строк може бути продовжено ще до шести місяців або скорочено.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що процедура санації у цій справі тривала з 2008 року (більше 12 років). Це значно виходить за межі встановленого Законом про банкрутство строку для виконання плану санації та відновлення платоспроможності боржника через застосування процедури санації.

20.10.2019 набрав чинності Закон України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації". Пунктом 2 розділу III "Прикінцеві та перехідні положення". Регламентовано, що у справах про банкрутство державних підприємств, у тому числі казенних підприємств, або акціонерних товариств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, не застосовуються судова процедура санації, крім тих, що задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, та судова процедура ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру підприємств, організацій та установ частка державної власності у статутному капіталі боржника – ДП "Чорноморський" становить 100 %.

Зважаючи на наведене, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що чинне законодавство унеможлиблює з 20.10.2019 і надалі застосувати до ДП "Чорноморський" судову процедуру санації та ліквідації, тобто законом встановлені обмеження на застосування до боржника у цій справі процедур санації та ліквідації.

Згідно із частиною першою статті 40 Закону про банкрутство (в редакції, чинній до 19.01.2013) господарський суд припиняє провадження у справі про банкрутство, якщо: 1) боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької

діяльності; 2) подано заяву про визнання банкрутом ліквідованої або реорганізованої (крім реорганізації у формі перетворення) юридичної особи; 3) у провадженні господарського суду є справа про банкрутство того ж боржника; 4) затверджено звіт керуючого санацією боржника в порядку, передбаченому цим Законом; 5) затверджено мирову угоду; 6) затверджено звіт ліквідатора в порядку, передбаченому статтею 32 цього Закону; 7) боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами; 8) кредитори не висунули вимог до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство за заявою боржника.

Ураховуючи те, що стаття 40 Закону про банкрутство (в редакції, чинній до 19.01.2013) не передбачає такої підстави для припинення провадження у справі про банкрутство як відсутність предмета спору, то за встановлених обставин щодо наявності відповідної норми закону, яка унеможлиблює продовження здійснення процедури санації боржника та щодо тривалості розгляду цієї справи про банкрутство (понад п'ятнадцять років), враховуючи наявність відповідного висновку Верховного Суду, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про необхідність застосування в цьому випадку норм ГПК України, а саме пункту 2 частини першої статті 231.

Із системного аналізу приписів частини першої статті 27 Закону про банкрутство (в редакції, чинній з 19.01.2013) убачається, що в разі неможливості переходу до наступної судової процедури провадження у справі закривається.

Як уже було зазначено, відповідно до пункту 2 розділу III "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації" у справах про банкрутство державних підприємств не застосовується судова процедура ліквідації та санації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Водночас у названому Законі відсутні норми, які б передбачали можливість повернення (переходу) у справах про банкрутство до іншої процедури у зв'язку із застосуванням пункту 2 розділу III "Прикінцеві та перехідні положення" цього Закону.

Установивши наявність законодавчого обмеження в застосуванні процедури санації та ліквідації державного підприємства, а також неможливість повернення провадження у справі про банкрутство до іншої процедури, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що провадження у справі підлягає закриттю, оскільки відсутній предмет спору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.03.2021 у справі № 24-7/210-05-8241 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96145761>.

Огляд постанов Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, прийнятих у справах про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків. Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад 2020 року – червень 2021 року / упоряд. управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство. Київ, 2021. 28 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua